

Prof. dr Zdravko Jež*
Darko Golić**

UDK: (347.62+347.921):174
BIBLID: 0352-3713(2008)25,18-31

SUDIJE I TUŽIOCI U SISTEMU PRAVNE ETIKE

REZIME: Pored toga što pravnim normama ustupaju sadržaj ili ga pak koriguju, etičke norme su i izvor obaveza za sve koji pravo primenjuju, a naročito sudije, tužioce i advokate.

Etičke obaveze i profesionalna odgovornost sudija u najvećoj meri su regulisani etičkim kodeksom koji je usvojilo Društvo sudija, a koji ima neobavezujući karakter, kao i odredbama Zakona o sudijama, te procesnih zakona i samog Krivičnog zakonika.

Društvo sudija Srbije je usvojilo Standarde sudijske etike 2003. god., u čijoj osnovi su kanoni Kodeksa sudijske etike Društva sudija Srbije iz 1998. god. Standardi su usklađeni sa međunarodnim etičkim standardima izraženim u Nacrtu Bangalorskog kodeksa sudijskog ponašanja, koji je usvojen od Pravosudne grupe UN-a, te u sličnim aktima skoro svih demokratskih zemalja.

Kodeks sudijske etike sadrži deset glavnih kanona koji obavezuju svakog sudiju. Radi se o sledećim kanonima: nezavisnost, pravednost, profesionalnost, integritet, posvećenost, odanost kodeksu, apolitičnost, nepodmitljivost, doličnost, hrabrost.

Sudska i tužilačka delatnost zahteva veće obaveze njihovih nosilaca od onih koje su pravno propisane. Složenost i značaj ovih delatnosti se reflektuje se na planu etičkih obaveza. One dopunjuju i postrožavaju pravne, čineći sa njima novi sistem, većeg i kvalitetnijeg nivoa.

Ustav, zakoni i etički kodeksi koji regulišu obaveze sudija i tužilaca u Srbiji odgovaraju opšteprihvaćenim standarima u demokratskom svetu. One zajedno čine jedinstven, zaokružen i celovit sistem, koji uz postojanje adekvatnih organa koji će se starati o njihovoj primeni, predstavljaju optimalnu garanciju ispravnog postupanja ovih organa.

Ključne reči: moral, etika, kodeks, sudije, tužioci, pravo, standardi, zakon, ustav, principi, pravosuđe, društvo, norma, odgovornost, nezavisnost, nepristrasnost, korupcija, profesionalnost

Uvod

Položaj sudija i tužilaca se razlikuje od jednog do drugog pravnog sistema, a i unutar njih između različitih zemalja koje mu pripadaju. Radi se uglavnom o pitanjima or-

* Profesor Fakulteta za obrazovanje diplomiranih pravnika i diplomiranih ekonomista za spoljnu trgovinu, Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

** Saradnik u nastavi Pravnog fakulteta za obrazovanje diplomiranih pravnika za privredu i pravosuđe, Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

ganizacije sudske delatnosti, odnosno stepena ovlašćenja ovih subjekata, odnosa prema drugim granama državne vlasti i slično. Nezavisno od toga sudije i tužioci u svakom društvu imaju ogroman značaj, a samo primera radi treba navesti da je celokupan koncept ljudskih prava neraskidivo vezan za njihovu delatnost, bez koje bi bio samo mrtvo slovo na papiru.

U modernom društvu se nastoji obezbediti puna nezavisnost sudske vlasti, a unutar nje i sudije kao pojedinca. Nezavisnost sudstva je nezamenljiv uslov obavljanja njihove delatnosti. No, da bi se izbegla samovolja ovih organa, koja je protivna suštini načela nezavisnosti, te opasna i štetna, potrebno je ustrojiti takav normativni sistem koji će obezbediti efikasne metode kontrole i sankcionisanja koji neće dovesti u pitanje nezavisnost, a sprečiće samovolju, uneti sklad u celinu sudskog sistema te omogućiti profesionalno postupanje sudija. Zakonski propisi su osnovni način regulacije ove oblasti, ali se kao veoma važan instrument javljaju i etičke norme.

Pored toga što pravnim normama ustupaju sadržaj ili ga pak koriguju, etičke norme su i izvor obaveza za sve koji pravo primenjuju, a naročito sudije, tužioce i advokate.

Dužnost je sudija, tužilaca i advokata, kao i svakog drugog pravnika da postupaju na moralno ispravan način. Ustav propisuje da sudije sude na osnovu ustava, zakona i drugih opštih akata, dakle ne pominje moral kao izvor prava. No, on se neizbežno pojavljuje kao regulator načina postupanja, ali i u sadržini sudskih odluka, jer pravo mora da sadrži minimum morala, a i večiti ideal svakog društva da pravo bude jednako pravdi. Takođe, pravo ne reguliše, ili reguliše površno i uopšteno čitav niz situacija koje su značajne za rad sudija, tužilaca, advokata i drugih pravnika, te se u tom međuprostoru ne javlja vakum, već pravila profesionalne etike. Dubljom analizom zadataka koji stoje pred ovim subjektima se uočava da u svakom slučaju moraju voditi računa o etičkim normama i mnogo više nego što to na prvi pogled izgleda.

Sadržaj moralnih normi nije lako utvrditi. One su često difuzne, brzo promenljive, raznolike od sredine do sredine, nekad preterano krute itd. Sve ovo nije razlog da se vršiocima pravosudne delatnosti oslobode obaveze pridržavanja moralnih normi. Naime, od njih se zahteva da se strogo pridržavaju prava, a etičkih normi u onoj meri koja se zahteva u onim slučajevima gde su one izvesne i očigledne, te postoji propisan prostor za to, ili očigledna potreba.

Kod sudija i tužilaca se često javlja unutrašnji razdor između moralnih i pravnih normi. Sudija se nalazi pred opasnošću sa slučaj presudi na način za koji smatra da je moralno ispravan iako zakonski pogrešan, kao što i tužilac može da koncipira optužnicu zasnovanu na moralnim, a ne pravnim povredama. Ovakvo postupanje bi dovelo u pitanje pravni sistem, pravnu sigurnost i ulogu pravosudnih organa i tužilaštva u jednom pravnom sistemu.

Takođe, prisutna je i situacija kad se sudijama i tužiocima ostavljaju široka diskreciona ovlašćenja. Tada je pred njima veći etički izazov, kao što je i u situaciji najasnih, dvosmislenih i nepotpunih pravnih normi.

Ovo su samo neki od razloga koji zahtevaju analizu položaja sudija i tužilaca, ali i drugih koji se pravom bave, u normativnom sistemu pravne etike.

Etičke obaveze sudija

Sudije su nepristrasni donosioci odluka u sporovima koje pokreću stranke pred pravosuđnim sistemom, te je njihova osnovna obaveza da budu lojalni pravilnoj primeni zakona u sporovima. Ustav jasno određuje njihovu ulogu, kao obavezu zaštite ljudskih pra-

va, ustavnosti i zakonitosti. Položaj sudske vlasti je različit u evropsko-kontinentalnom pravnom sistemu od onoga u anglo-saksonskom. U evropsko-kontinentalnom sudija sudi na osnovu ustava, zakona i drugih opštih pravnih akata, dok u anglosaksonskom sudije su i tvorci zakona, zbog precedentnog karaktera presuda, odnosno njihove obaveznosti i za treća lica, a ne samo stranke u sporu.

„Temelj sudijske funkcije leži u ideji o nepristrasnom donošenju odluka”.¹

U demokratskom poretu nezavisnost sudova, a unutar nje i sudijska nezavisnost predstavljaju jedan od osnovnih principa. Ona nije pitanje proklamacije već konkretne pravne regulative, bez koje bi sudovi bili samo jedna u nizu poluga izvršne vlasti, a time i bez svoje osnovne funkcije.

U prethodnom vremenu sudstvo je bilo veoma podložno različitim vrstama pritiska, posebno političkih. Vreme socijalizma na ovom području se karakteriše, između ostalog, potpunom podređenošću sudstva komunističkoj partiji. Jedan od osnovnih uslova za imenovanje sudije je bio moralno-politička podobnost, drugim rečima članstvo u Savezu komunista.

Devedesete godine dovode do tranzicije. Novim Ustavom Srbije iz 1990. se napušta sistem jedinstva i uvodi sistem podele vlasti, u kome bi sudstvo bilo potpuno nezavisna grana vlasti. Ovaj princip nikada nije u potpunosti ispoštovan. Zakonskim rešenjima o načinu izbora, kao i o nadzoru nad radom sudija, obesmišljena su ustavna rešenja, a uvedeno široko političko mešanje u pravosudnu delatnost.

Brojni su slučajevi u kojima se otvara sumnja u umešanost sudija u kriminalne delatnosti, najčešće u slučajevima organizovanih kriminalnih grupa, sa takvim stepenom povezanosti i uticajem na sve poluge vlasti, a naročito sudsku, da se opravdano nazivaju *mafijom*. Takve afere su i danas aktuelne i čekaju sudski epilog. Danas se situacija u sudstvu može opravdano smatrati boljom nego što je bila u prethodnom periodu. Novi zakonski akti, ali opšte društveno raspoloženje znatno su naklonjeniji ideji o nezavisnom i nepristrasnom sudstvu, nego li što je to situacija bila do pre samo nekoliko godina. Ali brojni su problemi koji i danas zaokupljaju ovu oblast, koja još uvek nije imuna na političke uticaje i korupciju.

Na institucionalnom planu u oblasti pravosuđa je bitno ukazati na veoma pozitivne trendove. Ustav Srbije je propisao postojanje Visokog saveta pravosuđa koji će predlagati Narodnoj skupštini predsednike sudova, sudije, tužioce i njegove zamenike. Ova institucija nije nova, postoji nekoliko godina kao rezultat promena koje su nastupile posle petooktobarskih promena iz 2000. god. ali se tek od 2006. god. javlja kao ustavna kategorija. Ovo telo je jedino nadležno da predlaže kandidate na navedene funkcije, a njegov sastav i izbor garantuju odsustvo političkih uticaja.

Pri Vrhovnom sudu Srbije postoji Veliko personalno veće. Ono se sastoji od devet sudija, a nadležno je za utvrđivanje razloga za razrešenjesudija zbog nesavesnog ili nestručnog ponašanja. Ono je snadbeveno ovlašćenjima da suspenduje sudije kao i da izriče disciplinske mere.

Takođe pri Vrhovnom sudu postoji i Nadzorni odbor koji ima nadležnost da samoinicijativno ili po pritužbi vrši uvid u sudske predmete i da ih kontroliše, te pokrene postupak pred Velikim personalnim većem za razrešenje ili disciplinsku meru protiv sudije. Sastav i nadležnost ovih tela je uređen Zakonom o sudijama.

¹ Džejms E. Moliterno, Materijali za izborni predmet Pravna etika, za pravne fakultete u Srbiji: Srpski standardi uz komparativni pregled, projekat “Vladavina prava u Srbiji”, 2006., str. 16.

Pri Okružnom sudu u Beogradu postoje posebna odeljenja nadležna za ratne zločine i organizovani kriminal. Prava, ali obaveze sudija u ovim odeljenjima su znatno veće. Ova odeljenja, u javnosti često nazvana specijalnim sudovima, predstavljaju jednu od najpozitivnijih pojava, ne samo u pravosuđu, već i društvu uopšte, s obzirom da je naše društvo bilo u mnogome bilo opterećeno slučajevima ratnih zločina kao i organizovanog kriminala koji su ugrožavali temeljne vrednosti na kojima počiva svako civilizovano društvo.

Etičke obaveze i profesionalna odgovornost sudija u najvećoj meri su regulisani etičkim kodeksom koji je usvojilo Društvo sudija, a koji ima neobavezujući karakter, kao i odredbama Zakona o sudijama, te procesnih zakona i samog Krivičnog zakonika.

Kao što je već rečeno Zakonik o krivičnom postupku, te Zakon o parničnom postupku regulišu pitanje izuzeća sudije. Do izuzeća dolazi u slučaju kada su u rodbinskim odnosima sa strankama u sporu, ili su već postupali u datom predmetu u nekom drugom svojstvu ili njegovoj fazi, te u bilo kom drugom slučaju kada je dovedena u sumnju nepristrasnost određenog sudije.

Društvo sudija Srbije je usvojilo Standarde sudijske etike 2003. god., u čijoj osnovi su kanoni Kodeksa sudijske etike Društva sudija Srbije iz 1998. god. Standardi su usklađeni sa međunarodnim etičkim standardima izraženim u Nacrtu Bangalorskog kodeksa sudijskog ponašanja, koji je usvojen od Pravosudne grupe UN-a, te u sličnim aktima skoro svih demokratskih zemalja.

Kodeks sudijske etike sadrži deset glavnih kanona koji obavezuju svakog sudiju. Radi se o sledećim kanonima:

1. nezavisnost,
2. pravednost,
3. profesionalnost,
4. integritet,
5. posvećenost,
6. odanost kodeksu,
7. apolitičnost,
8. nepodmitljivost,
9. doličnost,
10. hrabrost.

Svaki od ovih kanona sadrži po nekoliko pratećih principa.

Statutom Društva sudija je predviđen Sud časti kao telo koje je odgovorno za primenu ovih standarda, ali koji nije profunkcionisao. Umesto njega je 2004. god. uvedena Komisija za etička pitanja, koja za razliku od suda ne može da isključi nekog člana, već usvaja mišljenja i preporuke u vezi sa kršenjem standarda.

Kao što je već rečeno pri Vrhovnom sudu postoji Veliko pesonalno veće i Nadzorni odbor koji poseduju ovlašćenja koja su relevantna za pitanje primene etičkih obaveza.

Vrhovni sud Srbije je propisao „Merila za ocenu minimuma uspešnosti u vršenju sudijske funkcije”, kao temeljni akt za rad navedenih tela pri samom sudu. Ta merila se sastoje u sledećem; broju predmeta koji čekaju rešavanje, vrsta i kompleksnost predmeta; Broj predmeta koji bi sudija trebao da reši tokom jednog meseca; Vreme potrebno za izradu odluka; broj poništenih, izmenjenih ili potvrđenih odluka; efikasnost u vođenju slučajeva itd.

Jedan od temeljnih principa na kome se zasniva sudstvo kao grana vlasti, ali i vršenje sudijske funkcije od svakog sudije pojedinca, utvrđen Standardima sudijske etike,

ali i brojnim pravnim aktima, je nezavisnost. Ona podrazumeva obavezu, ali i pravo sudije da sudi samo na osnovu opših pravnih akata i sopstvene procene činjenica u određenom predmetu, mimo bilo kog oblika spoljnog uticaja, te veze sa ljudima sa kojima je mogao biti u određenoj vezi u periodu koji prethodi rešavanju konkretnog predmeta. On je dužan da se suprotstavi svakom obliku pritiska kojem bude izložen, bilo da se radi o pritisku izvan sudstva ali i onom unutar njega. Svako mešanje pravosudne uprave, prvenstveno predsednika suda, ili ministarstva za resor pravosuđa u postupanje sudije u konkretnom predmetu je strogo zabranjeno. Odredbe o izboru, razrešenju, stalnosti sudija, njihovoj nepokretnosti, disciplinskoj odgovornosti, materijalnom položaju i sl. su u funkciji ovog principa.

Filozofsko opravdanje celokupne pravne delatnosti je obezbeđenje pravde kao vrhunske vrednosti koja društvenu zajednicu čini mogućom i skladnom. Ona najviše dolazi do izražaja u vršenju sudske delatnosti. Sudija ne može da presuđuje na osnovu pravde, kao formalnog izvora prava, ali svaki formalni izvor prava, odnosno pravni akt mora da se zasniva na pravičnosti. Bez nje bi bio besmislen i neprimenljiv, bar na duži rok. Ne ulazeći u rasprave šta se pod pravdom, odnosno pravičnošću podrazumeva, jasno je da se prilikom presuđenja sudija mora držiti tog principa, ili vrednosti, naročito kada su njegova diskreciona ovlašćenja veća.

Sudija ne sme da svoju odluku zasniva na verskoj, rasnoj, nacionalnoj, polnoj, političkoj i drugim vrstama pripadnosti, socijalnom poreklu ili statusu itd. Svaki komentar sudije u toku postupka koji bi mogao uticati na njegov ishod nije dozvoljen. Članstvo u političkim, ali i određenim interesnim, religioznim, pa čak i humanitarnim organizacijama nije u načelu dozvoljeno. Sudijska funkcija je inkompatibilna sa većinom drugih javnih funkcija, čak i privatnom delatnošću koja ima za rezultat sticanje profita. Kontakt sa medijima treba da bude sveden na najnižu moguću meru, jer su mediji veoma moćan mehanizam u modernom društvu, jači od bilo kog drugog instrumenta uticaja na sudsku funkciju.

Svaki od ovih zahteva, odnosno zabrana, za cilj ima obezbeđenje pravičnog postupanja sudije.

Od sudije se zahteva visok stepen profesionalnosti, daleko veći nego od ostalih vršilaca pravne delatnosti. On mora svoju dužnost da vrši efikasno, objektivno i bez nepotrebnih odlaganja. Takođe, sudija je dužan da preduzima "razumne korake" radi obezbeđenja profesionalnosti i digniteta svoje funkcije, ali svih učesnika u jednom sudskom postupku. Od njega se traži da sve poverljive informacije, bilo da su formalno određene kao državna, vojna, profesionalna tajna, ili ne, čuva za sebe. Takođe sve izvore saznanja koji ne potiču iz formalno dozvoljenih mora da ostavi po strani, što predstavlja težak zadatak, jer se svest i ubeđenje najčešće formiraju i mimo volje jednog pojedinca, odnosno strogo propisanih izvora saznanja. Svoju odluku sudija mora obrazložiti, odnosno zasnovati na argumentima koji van razumne sumnje istu opravdavaju. U protivnom biće u opasnosti da njegova odluka bude ukinuta, poništena, korigovana i sl. što može predstavljati „mrlju” u njegovoj profesionalnoj karijeri.

Kanon integriteta nalaže da sudija ne sme koristiti ili ustupati prestiž svoje funkcije radi zadovoljenja sopstvenih ili tuđih interesa.

„Sudija ne sme dozvoliti drugima da ostave utisak da se bilo ko nalazi u takvom posebnom položaju da bi mogao uticati na sudiju prilikom vršenja sudijske dužnosti”.²

² Džejms E. Moliterno, Materijali za izborni predmet Pravna etika, za pravne fakultete u Srbiji: Srpski standardi uz komparativni pregled, projekat „Vladavina prava u Srbiji”, 2006. god., str. 26.

Od sudije i članova njegove porodice se zahteva da ne traže i ne primaju poklone od onih koji bi u budućnosti mogli da se pojave u sudu. Ovaj zahtev se u praksi do sada često nije poštovao. Korupcija je jedna od glavnih „bolesti” sudskog sistema u tranziciji, ali i uopšte. Ustanova izuzeća može efikasno da zaštiti ovaj kanon, jer nalaže odstranjenje sudije iz postupanja u konkretnom slučaju kad god postoji okolnost koja dovodi u pitanje njegovu objektivnost. Takođe i propisi krivičnog prava, te disciplinske odgovornosti moraju da štite ovaj kanon.

Od sudije se zahteva da maksimalno bude posvećen pravosuđu, ne samo prilikom donošenja odluka već i u svim drugim zadacima vezanim za sudijsku funkciju ili rad suda, odnosno njegove uprave. U tom cilju se propisuje čitav niz funkcija, dužnosti i poslova koje sudija ne može da obavlja. Takođe se nabrajaju i one koje su dozvoljene, a tiču se naučnog rada, učešća na javnim diskusijama, savetodavnim telima, književnog i umetničkog rada i slično, ali u meri koja neće štetno uticati na uspešno i efikasno vršenje sudijske funkcije, dostojanstvo ili političku neutralnost i uopšte objektivnost sudije.

„Sudija ne može biti na dužnostima u organima koji donose ili izvršavaju propise, biti član političke stranke, baviti se bilo kojim javnim ili privatnim plaćenim poslom, niti pružati pravne usluge ili savete uz naknadu.

Sa njegovom dužnošću su nespojive i druge službe, poslovi i postupci koji su oprečni dostojanstvu i nezavisnosti sudije ili štete ugledu suda.

Koji su postupci oprečni dostojanstvu i nezavisnosti sudije i štetni po ugled suda propisuje Vrhovni sud Srbije.”³

Dužnost je svakog sudije da obavesti predsednika suda o svakoj službi ili poslu koji može biti nespojiv sa dužnošću sudije, a predsednik suda o tome obaveštava Veliko personalno veće. Ako predsednik suda sazna da sudija vrši nedozvoljene poslove ili postupke dužan je da pred Velikim personalnim većem pokrene postupak odlučivanja o nespojivosti. Veliko personalno veće u slučaju utvrđivanja nespojivosti može izreći upozorenje koje se upisuje u njegov lični list, a moguće su i druge disciplinske mere, pa čak i razrešenje.

Ovim zakonskim rešenjima se štiti čitav niz propisanih kanona, kao što su nezavisnost, pravednost, profesionalnost, posvećenost, apolitičnost...

Apolitičnost je takođe jedan od osnovnih kanona sudijske funkcije. Ona je u tesnoj vezi, pa čak u mnogome i sadržana u ostalim kanonima, ali zbog specifične težine i posebnog značaja se izričito navodi kao poseban zahtev. Pored toga što ne sme da bude član političke stranke kao ni drugih političkih organizacija, sudija ne sme u bilo kojoj meri da se drži svojih političkih uverenja, koje prirodno kao i svaki drugi čovek poseduje, prilikom obavljanja svojih dužnosti. Iako je teško postići da se kod postupaka u vezi sa određenim krivičnim delima ovaj zahtev u potpunosti ispoštuje, mora se apelovati na svest sudije, ali i najoštrije sankcionisati svaka ovakva tendencija.

Odanost standardima sudijske etike, odnosno kodeksu ne podrazumeva samo poštovanje kodeksa prilikom presuđivanja i obavljanja drugih sudijskih dužnosti, već i izraz najdubljeg uverenja koji sudiju mora pratiti tokom celokupnog profesionalnog angažmana, kao i da podstiču druge sudije da postupaju na takav način. Jednom rečju, to mora biti filozofija njegovog rada ali i života.

³ Zakon o sudijama, 2001. god., čl. 27.

Nepriistrasnost i nezavisnost kao temeljne odrednice položaja sudija i njihovo regulisanje u Srbiji

Sudska vlast ima specifičan položaj u svakom ustavnom sistemu. Od načina na koji je uređen njen odnos sa drugim granama vlasti u mnogome zavisi kako će obavljati svoje dužnosti.

Nepriistrasnost predstavlja osnovu donošenja sudskih odluka, odnosno nepodložnost spoljnim uticajima koji se tiču samog merituma spora. Sudija kao i svaki drugi pojedinac poseduje, a samim tim i prenosi svoje lične karakteristike i stavove na proces odlučivanja. No, od sudije se zahteva da u najvećoj mogućoj meri bude nepriistrasan, odnosno odstrani svoje nesvesne navike, raspoloženja, predrasude, frustracije, preterane emocije i slično u procesu odlučivanja.

Nepriistrasnost je osnovni zahtev koji se pred sudije postavlja. Sadržaj ovog zahteva uglavnom preuzimaju svi pravni akti koji regulišu vršenje sudske vlasti. Bilo da se radi o kontinentalnom ili anglo-saksonskom pravnom sistemu, uvažavajući sve razlike koji među njima postoje naći ćemo ovo načelo, kanon, princip, kao osnovni zahtev.

Sudija je dužan da presuđuje samo na osnovu unapred propisanih izvora. U kontinentalnom pravnom sistemu to su opšti pravni akti, dok se u anglo-saksonskom pojavljuju i presedani. Sudija mora pažljivo da utvrdi činjenice, postupajući sa najvećom pažnjom i savesti, ostavljajući po strani sve subjektivne činioce, te da na tako utvrđeno činjenično stanje primeni pravnu normu.

„Sud i državni organi koji učestvuju u krivičnom postupku dužni su da istinito i potpuno utvrde činjenice koje su od važnosti za donošenje zakonite odluke. Sud i državni organi su dužni da s jednakom pažnjom ispituju i utvrde kako činjenice koje terete okrivljenog, tako i one koje mu idu u korist.”⁴

Realna je opasnost da sudija može pod utiskom činjenica koje se u postupku iznose, a koje izazivaju jaku emocionalnu reakciju, da podlegne delovanju sopstvenih emocija, te da tako odstupi od potrebne doze nepriistrasnosti i razboritosti. Povezanost sa strankama ili predmetom spora koji presuđuje je još jedan u nizu izvora opasnosti po nepriistrasan stav sudije. U cilju eliminisanja te opasnosti uvedena je ustanova izuzeća, te odgovarajuća procedura odlučivanja o zahtevu za primenu iste.

Jedna od osnovnih karakteristika koja ide u prilog nepriistrasnosti je i zabrana *ex parte* komunikacije. Ona predstavlja svaku komunikaciju sudije sa jednom stranom u vezi sa predmetom spora bez prisustva druge strane. Osnova pravednog suđenja se sastoji u davanju mogućnosti svakoj strani da istovremeno odgovori na navode i argumente druge. *Ex parte* komunikacija podriva ovaj princip, a sudiju izlaže opasnosti zaključivanja na osnovu neproverenih argumenata.

Nepriistrasnost se obezbeđuje i gore navedenom odredbom Zakona o sudijama, tj. članom 27. tog zakona o nespojivosti sudijske sa drugim funkcijama, službama, poslovima i postupcima, te odredbama o izboru i razrešenju sudija.

Nezavisnost je suštinska odlika sudske vlasti. Njen položaj mora biti na odgovarajući način regulisan u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast. Neophodno je da mehanizmi uticaja izvršne vlasti ostanu krajnje minimalni u odnosu na sudstvo. U rukama izvršne vlasti se nalazi ogromna moć. Sudska vlast predstavlja branu i kontrolu izvršnoj, bez koje bi ona mogla postati veoma opasan mehanizam. Ipak, radi obezbeđenja skladnosti i jedinstvenog funkcionisanja vlasti, u svakom sistemu postoje i mehanizmi uticaja izvr-

⁴ Zakonik o krivičnom postupku, 2004. god., čl. 17.

šne na sudsku vlast. Oni se tiču prvenstveno sistema finansiranja, nadzora nad sudskom upravom, pomilovanja i amnestije itd. No, neophodno je da ti instrumenti budu na najnižoj mogućoj meri.

U svakom društvu se kao realna opasnost pojavljuje jači i opasniji instrument uticaja na sudije. Radi se o neformalnom mehanizmu, često protivzakonitom. To su politički uticaji, uticaji krupnog kapitala, pa čak i kriminalnih krugova. Ove pojave se u zabrinjavajućoj meri javljaju u zemljama koje su još uvek u procesu tranzicije ili su ga u skorije vreme privedle kraju. Svaka država mora da se izbori sa ovakvim pojavama jer one ugrožavaju njene vitalne interese.

Ključna pitanja na osnovu kojih se određuje položaj sudstva i sudija u jednom ustavnom sistemu su izbor i razrešenje sudija, stalnost sudske funkcije, premestivost, finansiranje i imunitet.

Ustav Srbije načelno, ali i kroz konkretne norme, garantuje nezavisnost sudstva i sudija. On propisuje da su sudovi nezavisni i samostalni u svom radu, te da sude samo na osnovu ustava, zakona, opštih pravih akata kada je to predviđeno zakonom, opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava i potvrđenih međunarodnih ugovora. Bilo koji uticaj na sudije u vršenju njihove funkcije je zabranjen, kao i mogućnost vansudske kontrole sudskih odluka, izuzimajući amnestiju i pomilovanje kao opšteprihvaćene institute koji su u skladu sa opštom politikom suzbijanja kriminaliteta i svrhom krivičnog prava uopšte.

U pogledu izbora sudija Ustav je prihvatio rešenje koje zadovoljava međunarodne standarde i onemogućava politički uticaj.

„Narodna skupština, na predlog Visokog saveta sudstva, bira za sudiju lice koje se prvi put bira za sudijsku funkciju.

Mandat sudiji koji je prvi put izabran na sudijsku funkciju traje tri godine.

Visoki savet sudstva, u skladu sa zakonom, bira sudije za trajno obavljanje sudske funkcije, u istom ili drugom sudu. Visoki savet sudstva odlučuje i o izboru sudija koji su na stalnoj sudijskoj funkciji u drugi ili viši sud.”⁵

Na ovaj način je obezbeđena stalnost sudijske funkcije, uz korektivni metod koji se tiče prvog izbora, a koji obezbeđuje da ona lica koja su na funkciju izabrana, a ne pokažu potreban nivo stručnosti i ostalih kvaliteta na samom startu budu eliminisana.

Pitanje razrešenja je na uopšten način rešeno Ustavom, ostavljajući zakonodavcu da ga uredi precizno. Do njega dolazi u slučaju nastupanja zakonom propisanih uslova, razloga za razrešenje, kao i ako ne bude izabran na stalnu sudijsku funkciju. Odluku o razrešenju donosi Visoki savet sudstva, a sudija na raspolaganju ima pravo žalbe Ustavnom sudu, što ne isključuje i Ustavnu žalbu kao poseban instrument.

Zakonom o sudijama su navedeni razlozi zbog kojih može doći do razrešenja. To su: osuda za krivično delo na безусловnu kaznu zatvora od najmanje šest meseci ili za kažnjivo delo koje ga čini nedostojnim za obavljanje sudijske dužnosti, kada nesavesno ili nestručno obavlja dužnost ili kada trajno izgubi radnu sposobnost za sudijsku dužnost. Takođe funkcija mu može prestati na njegov zahtev.

Pod nesavesnim i nestručnim vršenjem sudijske dužnosti podrazumeva se odugovlačenje rešavanja predmeta, zanemarivanje propisanih rokova u vođenju postupka ili izradi odluka, kao i u slučaju kada na bilo koji drugi način postupi protivno normama koje odredi Vrhovni sud Srbije. Pod nesavesnim vršenjem dužnosti se podrazumeva i situ-

⁵ Ustav Srbije, 2006. god. čl. 147.

acija kada sudija nastavi službu, poslove i postupke iste ili slične onima za koje je utvrđeno da su nespojivi sa dužnošću sudije. Nestručnim se takođe smatra nedovoljno uspešno vršenje sudijske funkcije prema merilima koje propiše Vrhovni sud.

Postojanje razloga za razrešenje utvrđuje Veliko personalno veće koje o tome obaveštava Visoki savet sudstva koji donosi konačnu odluku.

Veoma osetljivo pitanje koje se tiče položaja sudija je pitanje finansiranja. Bez adekvatnog regulisanja ovog pitanja nema i stvarne nezavisnosti sudova. Nacionalna strategija za razvoj pravosuđa predviđa postojanje posebnog budžetskog organa. Ovo rešenje se usvaja u sve većem broju evropskih zemalja.

Ustav Srbije garantuje i nepremestivost sudije.

„Sudija ima pravo da vrši sudijsku funkciju u sudu za koji je izabran i samo uz svoju saglasnost može biti premešten ili upućen u drugi sud.

U slučaju ukidanja suda ili pretežnog dela nadležnosti suda za koji je izabran, sudija izuzetno može bez svoje saglasnosti biti trajno premešten ili upućen u drugi sud, u skladu sa zakonom.”⁶

Davanjem ovlašćenja sudskoj upravi da postupa mimo unapred navedenog pravila narušilo bi nezavisnost svakog sudije, jer se metod premeštaja veoma uspešno može koristiti za različite manipulacije, počev od nameštanja predmeta podobnim sudijama, do neosnovanog nagrađivanja ili sankcionisanja nepodobnih sudija. Postojeće ustavno rešenje nije novina, ali postavlja strožije zahteve po pitanju premeštanja i upućivanja od onih koja važe u sadašnjim zakonima, te će stara rešenja morati biti usklađena, posebno u pogledu privremenog upućivanja.

Sudija u svom radu mora uživati određeni imunitet. Obim imuniteta se različito određuje, ali sa zajedničkom osobinom da je uži od poslaničkog. Oko ovog pitanja postoje različita mišljenja, ali je kod nas preovladalo mišljenje da je obim utvrđen sadašnjim rešenjima dovoljan, te da bi njegovo proširivanje vodilo uvođenju samovolje sudova. Suženi imunitet sudija obuhvata onaj segment koji se u teoriji označava kao materijalni, uz izuzetak mogućeg vršenja krivičnog dela, te nemogućnost pritvaranja za dela učinjena u vršenju sudijske dužnosti.

„Sudija ne može biti pozvan na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasanje prilikom donošenja sudske odluke, osim ako se radi o krivičnom delu kršenja zakona od strane sudije. Sudija ne može biti lišen slobode u postupku pokrenutom zbog krivičnog dela učinjenog u obavljanju sudijske funkcije bez odobrenja Visokog saveta sudstva.”⁷

Mislimo da postojeći obim imuniteta nije dovoljan, te da ostavlja mogućnost za različite oblike pritiska, jer nema dovoljno opravdanja da se u pogledu imuniteta sudije ne izjednače sa predstavnicima izvršne i zakonodavne vlasti.

Pravosuđe i korupcija

Pravosudni sistem mora uživati poverenje javnosti. Od njega se ne traži perfektnost, već zadovoljenje osnovne pravednosti. Greške su uvek moguće, one su i neizbežne, ali pitanje je koji je to dozvoljeni nivo koji neće ugroziti osnovnu svrhu pravosudne delatnosti. S obzirom na ulogu i moć koju danas ima javno mnjenje svaka greška gromoglasno odzvanja. Ma koliko javnost bila imuna na anomalije pravosuđa, visok nivo poverenja je neophodan za njegov uspešan rad.

⁶ Ustav Srbije, 2006. god., čl. 150.

⁷ Ustav Srbije, 2006. god., čl. 151.

Korupcija je jedna od pojava koja je prisutna u svim porama društva, a koja podri-
va njegove temeljne vrednosti. Ona pokazuje da se sistemu ne može verovati, jer ugro-
žava osnovni princip pravno uređene političke zajednice, jednakost pred zakonom. Ova
pojava je opasna ma gde da se pojavila, a u pravosuđu, koje je po svojoj osnovnoj funk-
ciji odgovorno za zaštitu prava i sloboda građana, odnosno njihove jednakosti, proizvo-
di nesagledivo štetne posledice, ugrožavajući samu pravnu sigurnost.

Svaka osoba koja donosi odluke na bilo kom nivou unutar pravosudnog sistema je
izložena koruptivnim uticajima. Kako bi zaštitili nezakonito stečenu dobit, izdejstvo-
vali odluku u sopstvenu korist i kada njihov zahtev ne nalazi potporu u samome pravu,
došli do poverljivih informacija i slično, potkupljivači ne štede sredstva. Njihovo osnov-
no sredstvo je davanje mita. S druge strane, u sistemima u kojima je narušen sistem vred-
nosti, vlada ekonomska kriza ili su samo mehanizmi kontrole slabi i neefikasni, sve je
manja sposobnost odolevanja takvim ponudama. Zloupotrebe službenog položaja i ovla-
šćenja predstavljaju najzastupljeniju inkriminaciju u sudskoj praksi.

Korupcija ugrožava sve etičke obaveze sudije. Nezavisnost, nepristrasnost, profe-
sionalnost, integritet, doličnost, samo su neke od izričito propisanih etičkih obaveza su-
dije, a koje bivaju najgrublje povređene pri svakom obliku korupcije.

Slučajevi korupcije mogu imati u toj meri prefinjen oblik da se naprosto ne razli-
kuju od dozvoljenog ponašanja. Organ uprave može obezbediti smeštaj za rešenje stam-
benog pitanja sudije ili tužioca već na taj način učiniti jedan oblik korupcije. U pozadini
ovih slučajeva nalazi se nedozvoljen motiv, odnosno postupanje na željeni način, supro-
tan propisanom. Međutim, dokle god budu postojali vlast i javna ovlašćenja takvih slu-
čajeva će biti. Problem predstavlja činjenica da korupcije ima toliko mnogo da se nekad
čini da predstavlja pokretačku snagu bilo kog rada u pravosuđu.

Srbija je zemlja u tranziciji. Opterećena teškom prošloću, a na teškom putu ka bo-
ljoj i lakšoj budućnosti. Kao i sve druge zemlje sa sličnim problemima, oličenim u potre-
bi za strukturalnim potrebama, ekonomskoj krizi, oslabljenom sistemu vrednosti, posle-
dicama ratnih dešavanja i slično, ona predstavlja pogodno tle za inkubaciju i progresivan
razvoj mnogih negativnih pojava, prvenstveno organizovanog kriminala i korupcije. Svi
objektivni pokazatelji govore o zabrinjavajućem nivou korupcije u Srbiji. Stati u kraj
ovim pojavama predstavlja veliku teškoću ali i izazov. Umesto da bude osnovno sredstvo
neutralizacije pomenutih pojava, pravosudni sistem se često javlja kao njihov inkubator.
Ono je jedan od sistema u kome je korupcija najprisutnija.

Vlasti Srbije pokazuju određeni nivo stvarne zainteresovanosti da ovom problemu
stanu na kraj. U skorije vreme je otvoren čitav niz sudskih postupaka čiji je predmet ko-
rupcija. Sumnja je pala na najviše predstavnike ove grane vlasti, istaknute sudije i tužio-
ce. Sporost i neefikasnost kao „hronične bolesti” sudstva u mnogome su rezultat korump-
tivne delatnosti.

Na institucionalnom planu su učinjeni respektabilni pomaci. Posebno odeljenje pri
Okružnom sudu u Beogradu za organizovani kriminal, posebna organizacija unutar poli-
cije za borbu protiv ovih oblika kriminaliteta, institucija Ombudsmana, Visokog saveta
sudstva, Velikog personalnog veća pri Vrhovnom sudu i Nadzornog odbora, Saveta za
borbu protiv korupcije kao savetodavnog tela Vlade i sl., samo su neki od rešenja usta-
novljenih sa ciljem iskorenjivanja organizovanog kriminala i korupcije, a čija delatnost
nije savršena, ali ni bez rezultata.

Bivša Državna zajednica Srbija i Crna Gora je ratifikovala Krivičnopravnu konven-
ciju o korupciji. Srbija kao pravni naslednik Državne zajednice prihvata istu i preduzima

mere u cilju njene primene, prvenstveno kroz inkorporaciju rešenja u posebno krivično zakonodavstvo. Odredbama Krivičnog zakonika su propisane zatvorske kazne za sudije, javne tužioce i njegove zamenike, za slučaj da u sudskom postupku u nameri pribavljanja drugome kakve koristi ili nanošenja štete donesu nezakonit akt ili na drugi način prekrše zakon (čl. 360. Krivičnog zakonika Srbije). Inkriminisano je davanje i primanje mita, zloupotrebe službenog položaja i ovlašćenja i td.

U javnosti se često raspravlja o merama koje moraju biti preduzete kako bi korupcija bila smanjena na nivo koji neće ugrožavati sudstvo kao sistem. Opšteprihvaćeno je stanovište da norme kaznenog prava nisu dovoljne. Jasno se ukazuje na potrebu obezbeđenja adekvatnih plata za sudije, tužioce i svo sudsko osoblje kao sredstva za obezbeđenje sigurnog i stabilnog položaja ovih lica, koji je preduslov za njihov otklon prema korupciji. Propisi procesnog karaktera o zabrani *ex parte* komunikacije, primena propisa o lustraciji, ali ne kao sredstva politikanstva, vanlokatno ispitivanje optužbi o korumpiranosti, javni uvid u sve vanredne prihode ovih lica, provereni imovinski kartoni, obezbeđenje adekvatnog nadzora, samo su neki od često isticanih zahteva stručne javnosti u cilju smanjenja korupcije u pravosuđu.

Posebnosti etičkih obaveza za tužioce

Položaj i uloga tužilaca se razlikuje u evropsko-kontinentalnom pravnom sistemu od one koju ima u anglo-saksonskom. U anglo-saksonskom pravnom sistemu tužilac je u bliskoj vezi sa sudstvom, ali je njegova uloga bliža onoj koju ima advokat, s tim što se kao njegov klijent javlja sama država. On vrši istragu i goni počinitelje krivičnih dela. Sud ima ulogu presuditelja, dok se on ne meša u fazu istrage. Na stranama u postupku, odnosno tužiocima i advokatima, je da pred sudije iznesu informacije i podatke koji su relevantni za presuđivanje. Situacija u kontinentalnom pravnom sistemu je drugačija jer i same sudije imaju pravo i dužnost da naloži izvođenje dokaza i utvrđivanje činjenica od značaja za donošenje pravilne odluke, kao što prema postojećem Zakoniku o krivičnom postupku Srbije oni rukovode istragom. Napred navedena pravila se prevashodno odnose na krivični, a u znatno manjoj meri na parnični, vanparnični i izvršni postupak, koji imaju sasvim drugačiju strukturu.

Nacionalnom strategijom za reformu pravosuđa u Srbiji je predviđeno menjanje uloge tužilaca u istrazi. Radi efikasnijeg vođenja krivičnog postupka predviđa se da tužioci rukovode istragom, umesto postojećeg rešenja da to radi istražni sudija. Na taj način će se stvoriti uslovi za ostvarivanje pravne zaštite u razumnom roku, što predstavlja jedan od najvažnijih standarda u Evropi, oličen u članu 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima. Takođe će se ubrzati rad sudova i rešavanje nagomilanih predmeta iz prošlosti. Ovlašćenja tužilaca će biti proširena, čime će se stvoriti dodatni uslovi za efikasno rešavanje slučajeva koji se nađu pred sudom. Takva ovlašćenja postoje u određenoj meri i danas, pri posebnim odeljenjima Okružnog suda u Beogradu za organizovani kriminal i ratne zločine. Svedoci saradnici, prikriveni islednici, kontrolisane isporuke, simulovani poslovi i usluge, samo su neki od sredstava koji će obezbediti da se predmeti rešavaju brže, ali i kvalitetnije.

Izbor tužilaca u Srbiji vrši Narodna skupština na predlog Vlade, kao i zamenika koji se prvi put bira na tu funkciju, ali ovaj put na predlog Državnog veća tužilaca, ona ih po toj proceduri i razrešava pod uslovima utvrđenim zakonom. Za svoj rad Republički javni tužilac odgovara Narodnoj skupštini, javni tužioci Republičkom javnom tužiocu i

Narodnoj skupštini, a zamenici odgovaraju javnom tužiocu, republičkom i Narodnoj skupštini. Zamenik javnog tužioca je dužan da se pridržava uputstava javnog tužioca. Pitanje imuniteta, nespojivosti i razrešenja tužilaca i njihovih zamenika je rešeno slično kao i kod sudija.

Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije nastalo je 2002. god. Radna grupa ovog Udruženja uz savetodavnu pomoć Međunarodnog udruženja tužilaca pripremila je tekst Etičkog kodeksa. Osnovni nedostatak ovog akta je taj što njime nisu predviđeni disciplinski organi koji bi odredbe sprovodili.

Dužnosti tužilaca se odnose na sledeće kategorije:

1. profesionalno ponašanje;
2. ponašanje u međusobnim odnosima;
3. uloga u krivičnim postupcima;
4. odnos prema radnoj okolini;
5. ponašanje u svakodnevnom životu.

Svaka od ovih oblasti uključuje čitav niz obaveza kojih su tužioci dužni da se pridržavaju kako bi njihov rad mogao da se karakteriše etičkim. Konkretno obaveze se često mogu svrstati u različite kategorije, što govori o njihovom značaju i povećanom nivou obaveznosti.

Profesionalnost predstavlja obavezu tužilaca da u svakom trenutku postupaju na način koji se od njih pravilima struke zahteva, bilo da su ta pravila pravno normirana ili se radi o onim "tehničkim" standardima, zastupljenim u etičkim kodeksima, dobroj praksi, internim uputstvima, nalogima svesti itd. Tužioci moraju biti časni, poštteni, dostojanstveni, imuni na svaku vrstu pritiska, nepristrasni i nezavisni. Takođe od njih se zahteva da svoja profesionalna znanja i sposobnosti neprestalno uvećavaju.

Unutar samog tužilaštva postoji hijerarhijski odnos. Niži u hijerarhijskoj lestvici se moraju pridržavati uputstava onih viših, jer to predstavlja njihovu zakonsku obavezu, koja omogućava funkcionisanje tužilaštva kao jedinstvenog organa. Pored toga obaveza tužilaca je da informišu nadređene o svim pitanjima od značaja za rad tužilaštva, prema njima se odnose sa poštovanjem i uvažavanjem, ali i da odbiju svaki nalog koji nije u skladu sa pravnim propisima i etičkim standardima.

Kada rade zajedno tužioci treba da pokazuju poštovanje jedni prema drugima, sarađuju i nastoje obezbediti visok nivo kolegijalnog rada.

Uloga tužilaca u krivičnom postupku je već opisana. Oni imaju specifičan karakter u toku istrage i novim zakonskim rešenjima koja su u pripremi predviđene su promene u njihovoj ulozi koje se odnose na rukovođenje istragom. Prema postojećim rešenjima u predistražnom postupku, pa donekle i u samoj istrazi, tužioci su često u prilici da sarađuju sa policijom. Oni su dužni da prilikom nadzora nad njihovim radom obezbede poštovanje zakona i osnovnih ljudskih prava, te da podnose kompletne, istinite i tačne izveštaje kada se ta radnja zaveši.

U pogledu odnosa prema sudovima tužioci moraju ostati nezavisni. Postupak pokreću samo kada za to postoji dovoljno osnova, a odustaju od njega kada sumnja više nije osnovana. Osnovni zadatak njihovog rada je da dođu do istine, a ne da "ostvare pobjedu". Interesi pravde su iznad želje da po svaku cenu "dobiju slučaj" što često predstavlja veliki izazov za tužioce željne slave i uspeha. Takođe njima se nalaže da poštuju interese žrtava i svih drugih učesnika u postupku. U okviru ovog korpusa obaveza je dužnost poštovanja profesionalne tajne i staranje da svi dokazi budu obezbeđeni na dozvoljen način ali i maksimalno nastojanje da se do njih dođe.

Po pitanju odosa prema okruženju javlja se čitav niz pitanja, prvenstveno u pogledu odnosa prema organima izvršne vlasti. Tužioci nisu po svojoj funkciji nezavisni u meri u kojoj su to sudije. Uloga izvršne vlasti kod imenovanja javnih tužilaca znatno je veća, pa samim tim i mogućnost uticaja. Sa druge strane, u vršenju svojih poslova tužioci su vrlo često u kontaktu sa organima izvršne vlasti, prvenstveno sa policijom, inspekcijским službama, poreskim organima i slično. Njihova je obaveza da sa ovim organima sarađuju, da se međusobno pomažu i maksimalno usklade svoje poslove kada oni dolaze u dodir. Ipak, ne sme doći do mešanja jednih organa u rad drugih, odnos mora ostati maksimalno profesionalan, sa visokom dozom poštovanja tuđih nadležnosti.

Javnost je veoma zainteresovana za rad tužilaštva. Mediji neprestalno traže informacije, kritikuju rad tužilaca, vrše pritisak na njih. Međutim, po prirodi svog posla tužioci ne mogu biti otvoreni prema javnosti u meri u kojoj je to sud prilikom vođenja postupaka. Oni su dužni da pruže što više objektivnih informacija medijima ali strogo moraju voditi računa da ne povrede dužnost čuvanja profesionalne tajne. Potpunim ignorisanjem javnosti se stvara slika o nemarnosti i neradu tužilaštva, a samim tim se osećaj pravne sigurnosti kod građana smanjuje. No, velikim uplivom javnosti u rad tužilaštva povećavaju se šanse za neuspeh celokupne njihove delatnosti.

Odnos prema društvu je određen samim nadležnostima tužilaštva. Tužioci su dužni da se staraju o važnim interesima društva tako što će krivično goniti sve one za koje postoji sumnja da su počinili određeno kažnjivo delo i ulagati sredstva za zaštitu ustavnosti i zakonitosti. Na taj način se štite osnovne društvene vrednosti.

Zaključak

Svaka delatnost, pa tako i pravna, mora da se zasniva na određenim etičkim standardima. Etički principi su u tehničkim delatnostima uglavnom supstituisani tehničkim standardima i rešenjima, ali pravo koje za osnovni cilj ima regulisanje društvenih odnosa na način koji će im obezbediti stabilnost i određeni kvalitet mora sadržati bar minimum moralnosti, jer ono nije presija, već vrednost presijom zaštićena.

Sudska i tužilačka delatnost zahteva veće obaveze njihovih nosilaca od onih koje su pravno propisane. Složenost i značaj ovih delatnosti se reflektira se na planu etičkih obaveza. One dopunjuju i postrožavaju pravne, čineći sa njima novi sistem, većeg i kvalitetnijeg nivoa.

Ma koliko moral bio promenljiva i raznolika kategorija, on svoju primenu nalazi u svim društvenim odnosima. Društveni odnosi su bez izuzetka zasnovani na određenom nivou moralnosti ili nisu dozvoljeni. Pravo reguliše one značajnije društvene odnose, odnose u pogledu kojih može doći do određenih konflikata ili koji imaju veliki društveni značaj. Pravo je trajnija i tromija kategorija nego što je brzina menjanja određenih društvenih odnosa, te se moral tu pojavljuje kao efikasnije sredstvo regulacije ili dopune prava.

Sudski sistem mora počivati na poverenju i poštovanju građana. Bez toga on nije u stanju da obavi svoju ključnu ulogu, obezbeđenja pravde.

Pravni propisi regulišu položaj i ulogu sudija i tužilaca, određujući njihova prava i obaveze. Međutim, česta je situacija da te obaveze treba dopuniti, ali ne pravnim već drugim normativnim sredstvima, te se moral javlja kao neophodan. Sadržaj pojedinih, prav-

no propisanih obaveza, često nije precizno određen. Njegovu sadržinu određuju neki drugi akti. Tu se pojavljuju etički kodeksi, koji kodifikuju potrebe i očekivanja od vršilaca pravosudne delatnosti.

Ustav, zakoni i etički kodeksi koji regulišu obaveze sudija i tužilaca u Srbiji odgovaraju opšteprihvaćenim standarima u demokratskom svetu. One zajedno čine jedinstven, zaokružen i celovit sistem, koji uz postojanje adekvatnih organa koji će se starati o njihovoj primeni, predstavljaju optimalnu garanciju ispravnog postupanja ovih organa.

Assoc. prof. Zdravko Jež, Ph.D., Darko Golić

Judges and procesutors in the system of legal ethics

A b s t r a c t

In addition to lending or correcting the content to legal rules, the ethic rules are also a source of duties for all those, who apply the law, in particular for judges, prosecutors and attorneys.

The ethical duties and professional responsibility of judges are regulated at greatest extent by an ethical code adopted by the Judges' Association.

The activity of judges and prosecutors requires greater duties of their holders than those, which have been prescribed by law.

The Constitution, laws and ethical codes, which regulate duties of judges and prosecutors in Serbia, conform to generally accepted standards in democratic world.

Key words: moral, ethics, code, judges, prosecutors, law, standards, act, constitution, principles, society, rule, impartiality, corruption, professionalism

Literatura

1. Moliterno, Dž. E., Materijali za izborni predmet Pravna etika, za pravne fakultete u Srbiji: Srpski standardi uz komparativni pregled, projekat „Vladavina prava u Srbiji”, 2006. god.
2. Ustav Republike Srbije, 2006.
3. Zakon o sudijama, 2001.
4. Krivični zakonik, 2005.
5. Zakonik o krivičnom postupku, 2004.
6. Standardi sudijske etike, 2003.